

„VARASTATUD ÕNN“

TEATER

Ukraina helilooja J. Meituse ooperi «Varastatud õnn» libreto on kirjutanud poeet M. Rõlski ukraina klassiku I. Franko imanimelise draama alusel. Draama tegevus toimub ühes Lääne-Ukraina külas Karpaatide jalamil 19. sajandi lõpul. Draama tegelased on pärit vaese, mõisnike ja rikaste poolt kurnatud talurahva hulgast. Neilt kõigilt on eksploateerimisühiskonnas õnn varastatud. Teose peategelasteks on talupoeg Mikola Zadorožnõi, tema naine Anna ja endine talupoiss, sandarm Mihhailo Gurman, kes tulemusteta võitlevad armastuse õnne eest. Anna armastab Mihhailot, ent tema vendade omakasupüüdlikel eesmärkidel armastajad lahutati, Mihhailo saadeti sõjaväkke, Anna aga sunniti mehele minema eakale moonakale Mikolale. Draama intriig algab õieti surruks peetud Mihhailo tagasitulekuga kodukülla ning tema kohtumisest Annaga. Kahe noore inimese vahel lööb armastus uuesti lõkkele. Mihhailo, kellelt ta armastatu on sõna otseses mõttes rõõvitud, tunneb end petetuna ja astub sandarmiteenistusse. Kasutades oma positsiooni püüab sandarm Mikolat oma teelt kõrvaldada. Anna ei suuda kiindumust Mihhailosse oma mehe eest varjata. Meeleheitel viidud Mikola tapab Mihhailo.

Libretist M. Rõlski on ooperisse üle kandnud draama dramaturgilise arengu, karakterid ning konfliktid. Helilooja seisus vastutusriikka ülesande ees — kehastada muusikas I. Franko kangelaste karakterite keerukust ning tunnete sügavust. Ülesande raskust suurendas veelgi I. Franko teose, oma olemuselt rahvadraama, kangelaste psühholoogiliste heitluste sotsiaalne tagapõhi.

Helilooja märgib ise «Estonia» teatri kavalehel: «Ooperi muusikas püüdsin ma peegeldada kangelaste karakterite psühholoogilist sügavust ja komplitseeritust.» Põhiliselt on see autoril õnnestunud. Eriti võib seda öelda Anna muusikalise karakteristika kohta. Anna muusikalise karakteri põhijooned ilmnevad juba I. vaatuse dialoogis Nastjaga, kellelt ta saab teada, et Mihhailo on elus. Vastuoluliste tunnete puhkemisest annab tunnistust järgnev monoloog «Kuidas voolas pisaraid mu laugelt». Kohtumine Mihhailoga suurendab veelgi tema hingelist kahesust, armastuse ning kohusetunde seesmist võitlust. Kolmanda vaatuse aaria «Ju seitsmes päev, kuid ta ei tule» on Anna psühholoogilise võitluse kokkuvõtteks. Helilooja on haaravalt edasi andnud Anna elamuste pinget ning armastuse võitmatut jõudu. Anna vokaalne partii on tihedalt seotud ooperi peamise juhtmotiivi, «varastatud õnne» intonatsioonidega, mida ilmestavad Karpaatide rahvalaulu rütmid.

Hoanis lihtsakoelise ja

Sandarm Mihhailo on kogu ooperi vastuolulise kujuga. Temas on ühendatud sandarmi jõhkrus talupoisi südamekibedusega ning petetu meelekibedus armastaja õrnusega. Tema muusikalisele karakterile annab tooni trompeti sõdurlik signaalne juhtmotiiv, millesse ilmub lüürilist soojust ainult kohtumises Annaga.

Libretist asetab ooperi lõpul küsimuse: kes on süüdi? Vastus ei ole ooperi järgi päris selge. I. Franko draama kangelaste õnnetuste sotsiaalset tagapõhja ei ole suudetud ooperis sama ilmekalt edasi anda. Ooper jääb põhiliselt ikkagi psühholoogiliseks isikudraamaks, rahva osa selles ei ole kuigi suur. Vahest ainult kolmandas pildis on rahvastseenil dramaturgiline tähtsus, ent ka siin ei avaldu rahva hukkamõist sandarmile kui tsaarivõimu esindajale, vaid kui naise võrgutajale; ja samasugune hukkamõist tabab ka Annat.

U. Väljaotsa lavastuses areneb ooperi tegevus dramaatiliselt tõusvas joones. Läbi mõeldult on antud misantrasteenid. Eriti haarab kolmanda vaatuse rahvastseen, kus iga kooriliige on individualiseeritud karakteri ja tegevuse poolest. Kuid paratamatult tekib küsimus: kas siiski ka lavastusega poleks olnud võimalik rohkem kaasa aidata teose sotsiaalse idee esiletoomiseks? Praegu ei tundu rahvas ooperis just eriti vaevatuna ning kurnatuna: reibas ja ergas meeleolu ning pühapäevalikult kaunid rõivad jätavad teistsuguse mulje. Esimese pildi kurb jutustus ei pääse aga lauluna mõjule.

Ooperi peaosalised Aino Külvand (Anna), Enno Eesmaa (Mikola) ning Georg Ots (Mihhailo) olid oma ülesannete kõrgusel. A. Külvandi dramaatilise sopran helises vabalt nii vaikesalves kui ka dramaatiliselt pingelistes aariates; E. Eesmaa oli tõetruu saatusele alistuva Mikolana, kuid vokaalsetel põhjustel ei saanud olla sama veenev kokkupõrkes sandarmiga; G. Ots suutis sisuliselt vastuolulise ning muusikalise üsna ebatavaliku Mihhailo Gurmani osa esitada elulisena ning mõistetavana. Ilmekad olid ka mitmed episoodilised osatäitjad, kellest eriti V. Veikatit talupoeg Oleksa Babitsina tuleks esile tõsta. V. Järvi dirigendina juhtis etendust kindlakäeliselt, orkester kõlas paindlikult ning intonatsiooniliselt korrektselt. L. Roosa dekoratsioonid olid head mitte ainult olustikuliselt detailidelt, vaid ka emotsionaalselt mõjuvad.

Kokkuvõttes: ooperis on küllaltki häid momente, lavastus ja muusikaline teostus on nõutaval tasemel. Ometi tekkis küsimus: kas selle ooperi võtmine «Estonia» mängukavva oli kõige õnnelikum samm? Nagu öeldud, ei suuda libreto edasi anda I. Franko populaarse teose kogu sisurikkust. Ooper ise ei küüni sama autori «Noore kaardiväe» tasemele, midagi uut ei ole selle helikeeles ning vormilises lahenduses. Psühholoogiliselt ooperilt tahab publik näha kaasaegsemat lähenemist nii konfliktide asetusele kui ka muusikalisele teostusele.

A. VAHTER

kompuitseeritust.» Põhiliselt on see autoril õnnestunud. Eriti võib seda öelda Anna muusikalise karakteristika kohta. Anna muusikalise karakteri põhijooned ilmnevad juba 1. vaatuse dialoogis Nastjaga, kellelt ta saab teada, et Mihhailo on elus. Vastuoluliste tunnete puhkemisest annab tunnistust järgnev monoloog «Kuidas voolas pisaraid mu laugelt». Kohtumine Mihhailo-ga suurendab veelgi tema hingelist kahesust, armastuse ning kohusetunde seesmist võitlust. Kolmanda vaatuse aaria «Ju seitsmes päev, kuid ta ei tule» on Anna psühholoogilise võitluse kokkuvõtteks. Helilooja on haaravalt edasi andnud Anna elamuste pinget ning armastuse võitmatut jõudu. Anna vokaalne partii on tihedalt seotud ooperi peamise juhtmotiivi, «varastatud õnne» intonatsioonidega, mida ilmestavad Karpaatide rahvalaulu rütmid.

Hoopis lihtsakoelisem ning sirgjoonelisem on Mikola Zadorožni. Ta on moonakas, kes on harjunud paluma jumalat ning taluma nurisematult ülekohut. Helilooja on Mikolat iseloomustanud kaebliku juhtmotiiviga, mis toetub lääne-ukraina rahvalaulu intonatsioonidele. See juhtteema saadab Mikolat kõikjal, arenedes koos kangelasega ja muutudes eriti aktiivseks kolmandas vaatuses Mikola kokkupõrkel sandarmiga.